

ВИСНОВОК

рецензента,

доктора політичних наук, доцента

Захаренка Костянтина Володимировича,

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Устименка Богдана Миколайовича «Політико-правові механізми протидії російській агресії на морі», поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія

У сучасному світі та Україні, зокрема, безпека стає однією з визначальних цінностей, про яку пишуть науковці, дискутують експерти, складають програми й стратегії політичні лідери, та на яку сформований виразний суспільний запит. Дослідження проблем безпеки мають значний потенціал, користуються увагою та повинні й надалі розвиватися в рамках різних спеціальностей і галузей знань. Політологічні дослідження безпеки також багатоаспектні. Лише за останні роки у фахових наукових виданнях з'явилося чимало актуальних розвідок на тему міжнародної та національної безпеки, екологічної, гуманітарної, інформаційної, воєнної, економічної безпекової політики тощо. Дисертація Устименка Богдана Миколайовича на тему «Політико-правові механізми протидії російській агресії на морі» вкотре доводить, що проблема не лише не втратила актуальності, але й потребує детального, поглибленого вивчення її окремих, вкрай цікавих і практично значущих аспектів. Від загальнонаціональних та міжнародних проблем сучасні політологічні пошуки приходять до конкретних питань, до яких безумовно відносимо й питання морської безпеки. Зокрема важливим і малодослідженим у сучасній політології видається запропонований до осмислення комплекс проблем морської безпеки України, Грузії, світу загалом в умовах агресії Російської Федерації.

Автор дисертації розглядає цю проблематику послідовно, виокремлюючи важливе предметне поле дослідження – політико-правові механізми протидії актуальній і потенційній російській агресії на морі. У першому розділі зосереджується на теоретичних основах дослідження, зокрема досить детально описує стан наукової розробки проблеми та методи дослідження політико-правових механізмів протидії російській агресії на морі. Тут продемонстровано

достатню обізнаність як із найсучаснішими науковими напрацюваннями по темі, так і зі знаковими, вже класичними працями. Автор досить вдало проводить паралелі між, до прикладу, ідеями Сунь-дзи та В. Горбуліна, виокремлює важливі ретроспективи дослідження, акцентує центральні категорії власного наукового пошуку. Такими безумовно є поняття міжнародного правового режиму морської безпеки та агресії, яким присвячено окремий підрозділ. Питання вдало проаналізовано як з позицій міжнародних документів (конвенцій, статутів, резолюцій тощо), так і сучасних наукових рефлексій, викладених у авторитетних довідниках, енциклопедіях, дослідницьких статтях тощо.

Наступні розділи лише підтверджують, що дисертація має **як теоретичне, так і практичне значення**. Зокрема, осмислюючи питання агресії РФ в Азово-Чорноморському басейні, у другому розділі автор не лише демонструє якісне володіння сучасними підходами та методами політичної аналітики, але й підіймає складні питання відповідності окремих діючих договорів приписам міжнародного морського права, взаємозв'язку прав та інтересів різних держав й окремих політичних акторів тощо. У підрозділі 2.2 цілком виправданий виклад детальної статистичної, довідкової інформації (здебільшого соціально-економічного змісту), що по-різному відображається у реальних російсько-українських відносинах різних років, а відтак акцентує на сутності й багатоаспектності агресії РФ в морських просторах України. Приклад Грузії, який розглядається у наступному підрозділі дисертації, допомагає автору окреслити досить конкретні пропозиції, спрямовані на протидію агресії РФ, що відбувається у формі воєнної окупації частини морських просторів та блокади частини морського узбережжя. Серед запропонованих політико-правових механізмів такої протидії чимало спільних із Україною. Таким чином цей розділ дисертації поступово проводить читача від нефункціонуючих договорів до сучасних ситуативних і потенційних союзів, які можуть наближати і надалі гарантувати реальну безпеку на морі.

Основні позиції **наукової новизни дослідження** розкриваються у третьому розділі дисертації, що не лише описує РФ як потенційного агресора в інших морських районах, але й дієві політико-правові механізми, які можуть бути використані проти і потенційної, і актуальної російської агресії. Увага

зосереджується на першому опублікованому після повномасштабного вторгнення в Україну документі РФ стратегічного планування. У цьому беззаперечна новизна, гостра актуальність дослідження. Йдеться про Морську доктрину РФ, яка «містить не тільки сукупність офіційних поглядів на національну морську політику та морську діяльність РФ, але й окремі позиції російського режиму щодо поточних міжнародних процесів», фактична мета якої – мілітаризація Світового океану. Результати цього аналізу можна впроваджувати у навчальний процес (наприклад, підготовки політологів), у експертні висновки, рекомендації впливових міжнародних організацій. Північний морський шлях, проблеми якого описано в підрозділі 3.2, видається теж досить актуальним в контексті російсько-китайських відносин, їх ролі у (не)продовженні сучасної російської агресії.

Системно та аргументовано в останньому підрозділі роботи викладаються групи політико-правових механізмів, які можуть бути використані проти актуальної та потенційної агресії РФ на морі. Автор при цьому наголошує, що поряд із такими механізмами у протистоянні агресору важливо зміцнювати військову потугу, максимально ефективно її використовувати. Предмет дослідження при цьому зобов'язує зосередитися на можливостях політичного та правового поля у боротьбі з неспровокованою агресією. Тому передусім у дисертації йдеться про такі групи механізмів: 1) стратегічне планування у сфері морської безпеки; 2) механізми, які містяться у міжнародних договорах; 3) санкції та конфіскація; 4) резолюції та заяви, що стосуються забезпечення морської безпеки; 5) саміти, що стосуються питань зміцнення морської безпеки та протидії російській агресії на морі; 6) закони, які визначають морську безпекову політику держав; 7) судові та примусові процедури, що стосуються морської безпеки.

Ці та інші результати дослідження автор апробував на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, відобразив у 15 публікаціях, серед яких статті, що надруковані у наукових фахових виданнях України, 6 доповідей наукових конференцій. Дисертація самостійна, загальним обсягом 209 сторінок, ґрунтується на широкому та детально опрацьованому списку використаних джерел (253 найменування).

Структура та обсяг дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Висновки, до яких прийшов автор, цілком відповідають цій меті та завданням, методологічно точно виписані, пов'язанні з комплексною науковою темою кафедри політичних наук «Проблеми політичної модернізації і трансформації: світовий досвід і українські реалії», що входить до Тематичного плану науково-дослідних робіт Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, науковий напрям «Дослідження проблем гуманітарних наук».

Це дослідження є завершеним, цілісним висвітленням актуальної як із теоретичного, так і практичного аспектів проблеми, виконаним зі сучасних концептуальних позицій, з результатами наукової новизни, здобутих на широкому міждисциплінарному, порівняльному, ретроспективному, фактологічному матеріалі.

Отже, дисертація Устименка Богдана Миколайовича на тему «Політико-правові механізми протидії російській агресії на морі» відповідає «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 та усім кваліфікаційним вимогам щодо такого роду робіт, та може бути подана до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Рецензент –

доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри політичної психології та
міжнародних відносин Українського державного
університету імені М.П. Драгоманова

